

УДК 368.041:368.911.52

Лисенко Варвара Сергіївна, аспірант кафедри економічної кібернетики
ДВНЗ „УАБС НБУ”

**Роль добровільного медичного страхування у фінансуванні
охорони здоров'я**

*Lysenko Varvara, Ph.D. student, Chair of economic cybernetics, Ukrainian
Academy of Banking of the National Bank of Ukraine*

The role of voluntary health insurance in health care financing

Анотація. У статті розглянуто сутність добровільного медичного страхування та його роль в економіці держави. Проаналізовано джерела фінансування охорони здоров'я в країнах Європи. Досліджено сучасний стан українського ринку добровільного медичного страхування, а також проведено паралелі між шляхами розвитку ринків добровільного медичного страхування України та, у якості прикладу, Латвії.

Summary. In this article the essence of voluntary health insurance and its role in national economics is considered. Founding sources of health care in Europe are analyzed. Current state of Ukrainian voluntary health insurance market is studied. VHI markets of Ukraine and Latvia are compared.

Ключові слова: медичне страхування, добровільне медичне страхування, охорона здоров'я, кишенькові витрати, платна медицина..

Keywords: health insurance, voluntary health insurance, healthcare, out-of-pocket spendings, paid medical care.

Постановка проблеми. Добровільне медичне страхування (ДМС) займає особливе місце в розвитку систем охорони здоров'я країн Європи. Втім, наприкінці ХХ ст. його роль певною мірою зменшилася через широке запровадження в європейських країнах обов'язкового медичного страхування. Як результат, на сьогоднішній день жодна країна не покладає фінансування охорони здоров'я виключно на ДМС (в середньому, на нього припадає 10% сукупних медичних витрат). Незважаючи на це, починаючи з 2000-х рр. увага до даного виду страхування з боку урядів та науковців

різко зросла, адже ДМС реально може покращити існуючі системи охорони здоров'я, забезпечити матеріальну базу медичних закладів та покращити стан здоров'я населення.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблемі розвитку добровільного медичного страхування присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Особливої уваги заслуговують роботи Е. Моссіалос [19], С. Томпсон [20], М. Борди [18] (характеризують існуючі в країнах ЄС системи фінансування охорони здоров'я), Н. Нагайчук, Н. Ткаченко [15], Т. Стецюк [12], В. Стеценко [11], О. Смирнової [10], Г. Мишкіної [5], Н. Грищенко [2] (висвітлюють сутність та значення ДМС в цілому, описують механізм його функціонування в країні) та ін.

Невирішені раніше частини проблеми. У працях вітчизняних науковців приділено, на наш погляд, недостатньо уваги значенню ДМС для національної економіки та його ролі у фінансуванні охорони здоров'я. В більшості випадків українські дослідники розглядають суто теоретичні аспекти функціонування ДМС в країні. На нашу думку, більш повну оцінку стану ринку ДМС в Україні можна провести шляхом співставлення показників та тенденцій його розвитку в країні з більш зрілими ринками ДМС.

Метою статті є дослідження ролі добровільного медичного страхування у фінансуванні охорони здоров'я в країнах Європи, оцінка українського ринку ДМС, а також співставлення ринків ДМС України та Латвії (яку було обрано у якості рольової моделі через схожість систем надання медичної допомоги населенню).

Виклад основного матеріалу. Однією з ознак добробуту суспільства є здатність держави забезпечувати охорону здоров'я своїх громадян. Державна система охорони здоров'я пропонує однаковий рівень медичних послуг для всіх груп осіб, втім, дуже часто ці послуги задовольняють потреби населення не повністю. Добровільне медичне страхування має на меті забезпечити застрахованій особі гарантії повної або часткової

компенсації страховиком додаткових витрат, пов'язаних із зверненням до лікувально-профілактичної установи за послугою, яка надається згідно з програмою ДМС [14]. По суті, ДМС є актуальним для середнього класу, який готовий понести додаткові витрати в обмін на вищу якість медичних послуг, які він може отримати у випадку погіршення стану здоров'я. В свою чергу, страхові компанії, які пропонують населенню поліси ДМС, несуть відповідальність за кожний страховий випадок, гарантуючи повноцінну діагностику, коректний діагноз та лікування.

Страхове покриття при ДМС визначається попередньо встановленою сумою, в межах якої оплачується об'єм конкретних медичних витрат застрахованої особи в період дії договору. Програми ДМС відрізняються набором захворювань, місцем та методами лікування, медикаментозним забезпеченням, сервісним обслуговуванням та умовами реабілітації. Зазначені чинники визначають вартість страхової програми, а страховий тариф додатково залежить від віку, статі та стану здоров'я застрахованого [4].

Треба також мати на увазі, що розвиток ДМС в державі не лише забезпечує надання якісних медичних послуг населенню, але і позитивно впливає на добробут нації (рис.1).

Рисунок 1. Вплив ДМС на економічні процеси [17]

Як видно з рис. 1., домогосподарства мають у розпорядженні певну суму ресурсів, які вони бажають використати максимально корисно. Одним із ризиків, який має кожна особа - ризик захворіти та понести значні матеріальні витрати, пов'язані із лікуванням. ДМС є інструментом захисту домогосподарств від подібних витрат. Результатами придбання медичної страховки особою є: 1) захист від незапланованих витрат на лікування; 2) можливість забезпечення звичного рівня споживання; 3) гарантія вчасного отримання необхідних медичних послуг. Після придбання полісу ДМС та настання страхового випадку домогосподарства отримують в розпорядження певну суму коштів, яку не потрібно витратити на незаплановане лікування і яка потенційно може перетворитися на додаткове споживання, інвестиції чи заощадження, тобто мати позитивний вплив на національну економіку в цілому та на майбутні ресурси домогосподарств зокрема.

Досить цікавими є статистичні дані щодо внесків ДМС у загальну суму витрат на охорону здоров'я в різних країнах світу. На рис. 2 представлено країни, в яких за рахунок ДМС фінансується більше 10% витрат, пов'язаних з охороною здоров'я.

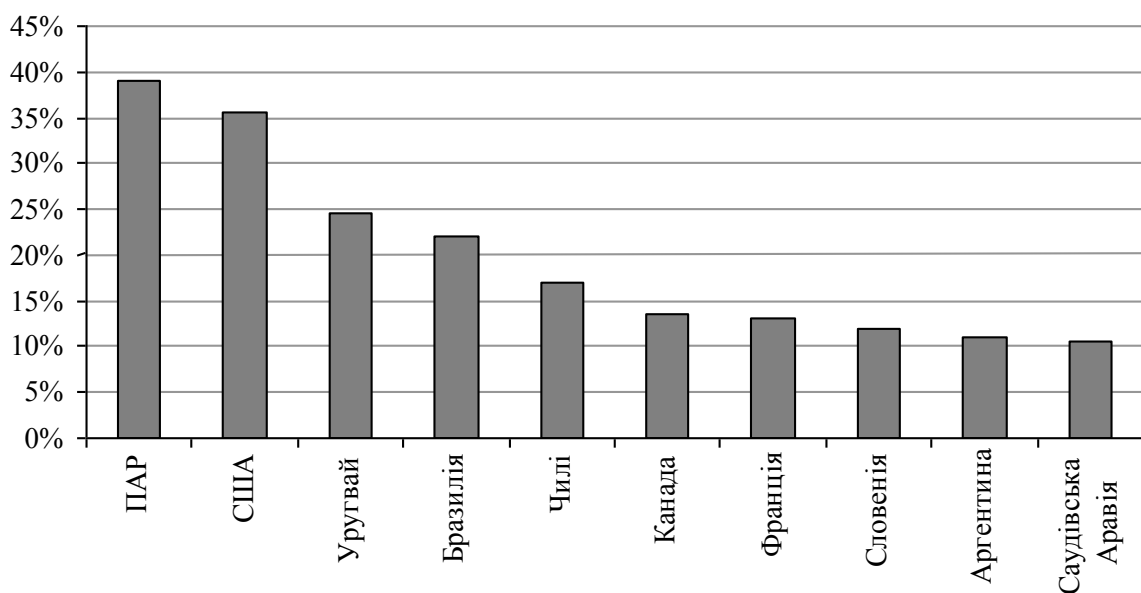

Рисунок 2. Країни, в яких у 2009 р. ДМС покривало більше 10% витрат на охорону здоров'я [21]

Лідерами ринку ДМС є ПАР, країни американського континенту - США, Уругвай, Бразилія, Чилі, Канада тощо. Це пов'язано передусім із системою охорони здоров'я, яка історично склалася в країнах, а саме домінуванням платної медицини.

Щодо Франції, система охорони здоров'я якої вважається кращою в світі, то в державі функціонує обов'язкове національне медичне страхування, яке в багатьох випадках «підкріплюється» ДМС (85% населення країни мають додаткову страховку).

Втім, не всі європейські країни мають таку систему охорони здоров'я, яка б звільняла населення від додаткових медичних витрат (рис.3).

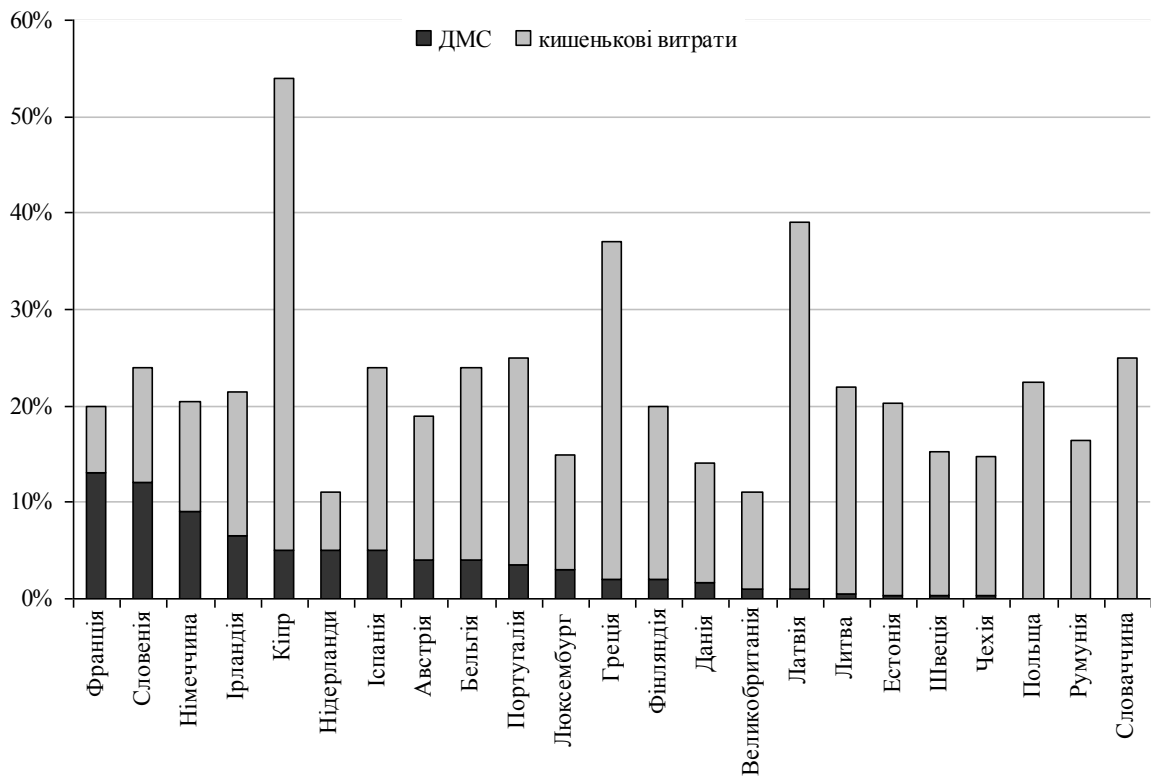

Рисунок 3. Частка ДМС та кишенькових витрат населення у загальних медичних витратах в деяких країнах Європи в 2009 р.

Як видно з рис.3, наявність в країні обов'язкового медичного страхування (приклади Франції, Німеччини, Нідерландів) або державного фінансування охорони здоров'я (Великобританія, Латвія тощо), не означає безоплатність медицини (без врахування вартості полісу ОМС для

застрахованого). Правильно побудована система ДМС може оптимізувати медичні витрати. Наприклад, у Франції частка ДМС значно перевищує частку додаткових кишенькових витрат (out-of pocket spending), в Німеччині та Нідерландах ДМС та кишенькові витрати майже однакові.

Показовим для України може бути приклад Латвії, в якій, як і в нашій державі, населення де-юре має право на безкоштовне медичне обслуговування. Де-факто якість державних медичних послуг є низькою, тому альтернативою безкоштовної медицини виступає платна медицина, в системі якої працюють більш кваліфіковані кадри, яка використовує новітні препарати та яка є краще оснащеною.

Мінусом платної медицини є її висока вартість, проте ДМС може значно скоротити витрати населення на лікування. Латвійські експерти говорять про те, що поліс ДМС коштує менше, ніж хабарі лікарям в державних клініках [3].

В останні роки ринок ДМС Латвії активно розвивається. Станом на липень 2012 р. страхові компанії, які працюють в країні, отримують 10,59% надходжень від ДМС (премії за даним видом страхування займають четверте місце в загальній структурі премій компаній) [16].

На нашу думку, Україна може скористатися досвідом функціонування та розвитку ДМС в Латвії через схожість сформованих систем охорони здоров'я. На сьогоднішній день фінансування охорони здоров'я в нашій країні наполовину здійснюється державою (сформована система безкоштовної медицини), а наполовину – безпосередньо з кишень населення.

Говорячи про поточний стан розвитку ДМС в Україні, то за 2011 рік було укладено 1,1 млн. договорів ДМС, які забезпечили страховим компаніям 5% від загальної суми надходжень [13].

Дані щодо розвитку українського ринку ДМС в цифрах міститься у табл. 1.

Таблиця 1. Стан розвитку ДМС в Україні за 2007-2012 рр. [8]

Показник, тис. грн.	Значення показника за роками:					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)</i>						
Валові премії	485125,4	655318,6	762267,9	859637,1	1165366,8	1355994,4
Валові виплати	327520,3	463052,5	551402,3	632899,6	752368,8	900994,7
<i>Страхування здоров'я на випадок хвороби</i>						
Валові премії	116534,9	168627,7	133497,2	144173,6	186580,1	325464,4
Валові виплати	31962,4	32826,5	33360,8	38026,6	34378,2	40662,9
<i>Страхування медичних витрат</i>						
Валові премії	88861,8	148648,5	178770,2	229773,4	304236,1	326547,7
Валові виплати	34330,2	44903,8	80996,9	86592,0	102895,8	120584,5

Як видно з табл. 1, у 2012 році валові премії від безперервного страхування здоров'я (найбільш значимого страхового продукту на українському ринку ДМС) зросли на 16,4% (у 2011 р. аналогічний показник дорівнював 35,6%). Прогнозований ріст ринку на 2013 рік – близько 20%. Взагалі, динаміка росту українського ринку ДМС – чи не найбільша у порівнянні з іншими видами страхування. Це пов'язано з тим, що на сьогоднішній день ринок розвинутий ще слабо, втім, він має великий потенціал розвитку в нашій країні. Багато компаній страхують своїх працівників, забезпечуючи їм соціальний пакет (на сьогодні корпоративне медичне страхування є чи не найбільшим інструментом мотивації персоналу). Навіть в деяких країнах ЄС даний вид страхування розвивається не так швидко. Наприклад, Польща аналізує український досвід ДМС з метою його використання у себе [7].

За даними Forinsurer [6], лідерами українського ринку медичного страхування фізичних осіб та страхуванню дітей, є наступні компанії: Іллічівська, ПРОСТО-страхування, Провідна та ІНГО Україна. Середня вартість ДМС дорослого – 5500 грн. на рік, а дитини – 7500 грн., цей тариф включає покриття 100-150 тис. грн. без франшиз та сублімітів та обслуговування у VIP-клініках (рівня «Борис», «Добробут» та «Медиком»). Компаніями-лідерами з корпоративного медичного

страхування є Провідна, UNIQA, ІНГО Україна, Альфа Страхування та АСКА. Показовим також є те, що 60% премій, отриманих від ДМС на українському ринку, припадають на 10 компаній-лідерів даного ринку [9].

На жаль, на сьогоднішній день на українському ринку ДМС нерідко трапляються випадки шахрайства. Так, лікарі та працівники лікарень, діагностичних центрів та клінік можуть виставляти рахунки за процедури, які фактично не проводилися, списувати медикаменти та оформлювати документи про відвідування пацієнтом клініки. Також застрахованим можуть назначати найдорожче лікування, непотрібні медичні препарати та дорогі обслідування, без яких можна обійтися. Трапляються випадки, коли здоровим людям ставлять неправильні діагнози [1].

Для подальшого розвитку ДМС в Україні необхідно: по-перше, досягти розуміння населенням корисності придбання таких полісів; по-друге, заохочувати створення страховими компаніями власних клінік (насамперед, для боротьби з корупцією в сфері ДМС); по-третє, проводити спільну маркетингову діяльність страховими компаніями та медичними закладами тощо.

Висновки. Таким чином, зважаючи на досвід європейських держав, в яких ДМС функціонує досить давно, даний вид страхування може вносити реальний вклад в фінансування охорони здоров'я та забезпечення добробуту населення країни. Наслідками проведення зваженої політики стосовно ДМС в Україні можуть стати: підвищення якості медичної допомоги, яку отримуватиме населення, покращення стану здоров'я українців, оновлення медичних закладів тощо. Враховуючи існуючі в країні тенденції зростання ринку ДМС, маємо надію, що в близькому майбутньому ситуація на вітчизняному медичному ринку зміниться на краще.

Список використаних джерел.

1. В Украине процветает страховое мошенничество в медицинском страховании [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://med-insurance.com.ua/review/318> - Название с экрана.
2. Грищенко Н. Б. Добровольное медицинское страхование. Основы современной практики [Электронный ресурс] / Н. Б. Грищенко, В. А. Клевно, В. В. Мищенко. – Режим доступа : http://www.econ.asu.ru/lib/d_strakh.pdf - Название с экрана.
3. Добровольное медицинское страхование в Латвии [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.riga-re.com/strah_news/10-dobrovolnoe-medicinskoe-strahovanie-v-latvii.html - Название с экрана.
4. Медицинское страхование [Электронный ресурс] - Режим доступа : <http://www.strahuemvseh.ru/index.php?page=content&subpage=s&r=13&p=28&s=42> - Название с экрана.
5. Минкіна Г. О. Проблеми і перспективи розвитку добровільного медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2010_70/70_45.pdf - Назва з екрану.
6. Независимый рейтинг страховщиков [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://forinsurer.com/rating/> - Название с экрана.
7. Перспективы развития страхового рынка в Украине [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.investgazeta.net/finansy/perspektivy-razvitija-strahovogo-rynka-v-ukraine-162804/> - Название с экрана.
8. Річні звіти Держфінпослуг [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/734.html?&0=> - Назва з екрану.
9. Роль частной медицины в ДМС – практический опыт [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.apteka.ua/wp-content/uploads/2012/11/61.pdf> - Название с экрана.

10.Смірнова О. М. Проблематика розвитку добровільного медичного страхування: податкова складова [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2012_19_1/Smirnova.pdf - Назва з екрану.

11.Стеценко В. Ю. Добровільне медичне страхування як об'єкт правового регулювання [Електронний ресурс] / В. Ю. Стеценко // Часопис Київського університету права. – 2009. - № 3. – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chkup/2009_3/CHAS09_156.pdf - Назва з екрану.

12.Стецюк Т. І. Показники розвитку ринку добровільного медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / Т. І. Стецюк // Наука й економіка. – 2009. - № 4(16). – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2009_4_1/143-147.pdf - Назва з екрану.

13.Страховий ринок України в 2011 році [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00396.pdf> - Назва з екрану.

14.Страховання: Підручник./ Керівник авт.кол. і наук. ред. Осадець С.С. -К.: КНЕУ, 1998. -528с.

15.Ткаченко Н. В. Андерайтинг у добровільному медичному страхуванні [Електронний ресурс] / Н. В. Ткаченко, Н. Г. Нагайчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. - № 3. – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/VUbsNbU/2008_3/Visnyk%20UBS%20NBU%203_141.pdf – Назва з екрану.

16.Latvia. Insurance market portfolio 1H 2012 [Electronic source] – Access mode : xprimm.com/statistics/1H2012Latvia.pdf – Title from the screen.

17.Private voluntary health insurance in development: friend or foe? [Electronic source] - Access mode : <http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/108690804970c1909f56df336b93d75f/V>

HI%2BBook.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=108690804970c1909f56df336b93d75f - Title from the screen.

18. Voluntary health insurance as a method of health care financing in European countries [Electronic source] - Access mode : http://www.sobiad.org/eJOURNALS/journal_IJEF/archieves/2011_1/12marta_borda.pdf - Title from the screen.

19. Voluntary health insurance in European Union [Electronic source] - Access mode : http://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/docs/vhi_en.pdf - Title from the screen.

20. Voluntary health insurance and health system performance in the European Union [Electronic source] - Access mode : http://etheses.lse.ac.uk/226/1/Thomson_Voluntary_health_insurance_and_health_system.pdf - Title from the screen.

21. What role for voluntary health insurance? [Electronic source] – Access mode : http://siteresources.worldbank.org/INTRUSSIANFEDERATION/Resources/305499-1109933291285/767611-1309331342036/WB_Russia_28_June_2011_Sarah_Thomson_ENG.pdf - Title from the screen.

References:

1. “V Ukraine protsvetaet strakhovoe moshennichestvo v meditsinskom strakhovanii” (2012), available at: <http://med-insurance.com.ua/review/318>, (Accessed 07 July 2013).

2. Grischenko N.B., Klevno V.A. and Mischenko V.V. (2011), *Dobrovolnoe meditsinskoe strakhovanie. Osnovy sovremennoy praktiki* [Voluntary health insurance. The foundations of modern practice], Barnaul, Russia.

3. “Dobrovolnoe meditsinskoe strakhovanie v Latvii” (2012), available at: http://www.riga-re.com/strah_news/10-dobrovolnoe-medicinskoe-straxovanie-v-latvii.html, (Accessed 01 August 2013).

4. “Meditsinskoe strakhovanie” (2012), available at: <http://www.strahuemvseh.ru/index.php?page=content&subpage=s&r=13&p=28&s=42>, (Accessed 02 August 2013).

5. Mynkina G.O. (2010), “Problems and perspectives of the voluntary health insurance development in Ukraine”, available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2010_70/70_45.pdf, (Accessed 04 August 2013).

6. “Nezavisimy reiting strakhovschikov” (2013), available at: <http://forinsurer.com/rating/>, (Accessed 13 September 2013).

7. “Perspektivy razvitiya strakhovogo rynku v Ukraine” (2012), available at: <http://www.investgazeta.net/finansy/perspektivy-razvitija-strahovogo-rynka-v-ukraine-162804/>, (Accessed 01 September 2013).

8. “Richni zvity Derzhfinposlug” (2013), available at: <http://www.dfp.gov.ua/734.html?&0=>, (Accessed 01 September 2013).

9. “Rol’ chastnoy meditsiny v DMS – prakticheskiy opyt” (2012), available at: <http://www.apteka.ua/wp-content/uploads/2012/11/61.pdf>, (Accessed 01 September 2013).

10. Smirnova O.M. (2012), “Problems of voluntary health insurance market development: taxation issue”, available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2012_19_1/Smirnova.pdf, (Accessed 02 September 2013).

11. Stetsenko V.Yu. (2009), “Voluntary health insurance as an object of legal regulation”, *Chasopys Kyivskogo universytetu* [Online], vol. 3, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chkup/2009_3/CHAS09_156.pdf, (Accessed 01 September 2013).

12. Stetsyuk T.I. (2009), “Indicators of the development of the Ukrainian voluntary health insurance market”, *Nauka i ekonomika* [Online], vol. 4 (16), available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2009_4_1/143-147.pdf, (Accessed 03 September 2013).

13. “Strakhovyi rynek Ukrainy v 2011 rotsi” (2012), available at: <http://forinsurer.com/files/file00396.pdf>, (Accessed 03 August 2013).

14. Osadets’ S.S. et. al. (1998), *Strakhuvannya* [Insurance], KNEU, Kyiv, Ukraine.

15. Tkachenko N.V. and Nagaichuk N.G. (2008), “Underwriting in voluntary health insurance”, *Visnyk universytetu bankivs’koi spravy Natsionalnogo banku Ukrainy*, vol. 3, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VUbsNbU/2008_3/Visnyk%20UBS%20NBU%203_141.pdf, (Accessed 05 August 2013).

16. “Latvia. Insurance market portfolio 1H 2012” (2012), available at: xprimm.com/statistics/1H2012Latvia.pdf, (Accessed 03 March 2013).

17. Preker A.S., Scheffler R.M. and Bassett M.C. (2007), *Private voluntary health insurance in development: friend or foe?* [Online], available at: <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/108690804970c1909f56df336b93d75f/VH1%2BBook.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=108690804970c1909f56df336b93d75f>, (Accessed 05 August 2013).

18. Borda M. (2011), “Voluntary health insurance as a method of health care financing in European countries”, *International journal of economics and financial studies*, vol. 3 (1), available at: http://www.sobiad.org/eJOURNALS/journal_IJEF/archieves/2011_1/12marta_borda.pdf, (Accessed 05 August 2013).

19. “Voluntary health insurance and health system performance in the European Union” (2010), available at: http://etheses.lse.ac.uk/226/1/Thomson_Voluntary_health_insurance_and_health_system.pdf, (Accessed 02 February 2013).

20. Thomson S. (2011), “What role for voluntary health insurance?”, available at: http://siteresources.worldbank.org/INTRUSSIANFEDERATION/Resources/305499-1109933291285/767611-1309331342036/WB_Russia_28_June_2011_Sarah_Thomson_ENG.pdf, (Accessed 03 February 2013).

Лисенко В.С. Роль добровільного медичного страхування у фінансуванні охорони здоров'я [Текст] / В.С. Лисенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 21. – С. 79-83.